

Alapjogi jogesetek – a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága

---

MOHÁCSI MÁTÉ¹

The judgments of the European Court of Human Rights adopted recently in respect of Hungary all concerned incidents related to political demonstrations. Of particular importance is the case R.B., which concerned a racist assault occurred during a march of right-wing paramilitary groups in a Roma neighbourhood. In that case the Court held that the provisions of the criminal law, as in force at the material time, had not provide adequate protection to the applicant and this amounted to a violation of Hungary's positive obligations under Article 8 of the Convention.

As regards the cases against other countries, a judgment of the Grand Chamber clarifying the States' obligations in asylum cases to carry out an assessment of risks of their own motion deserves to be mentioned in the first place. The Court also adopted important decisions concerning the procedural rights of minors, the necessary consequences of publications infringing privacy rights and the prohibition of discrimination against disabled persons. Furthermore, cases related to seldom invoked provisions of the Convention (such as Article 18 or Article 2 of Protocol No. 4) will also be mentioned.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: Bíróság) által az elmúlt időszakban hozott magyar vonatkozású határozatok közül valamennyi politikai jellegű demonstrációhoz kötődik. Közülük a panasz alapjául szolgáló sajnálatos események jelentősége okán az *R. B.*-ügy emelkedik ki, amelyben a Bíróság egy gyöngyöspatai rasszista incidens megfelelő kivizsgálásának hiánya miatt marasztalta el Magyarországot.

A más államokkal szemben hozott ítéletek közül – aktualitása okán – első helyen az Emberi Jogok Európai Egyezményében (a továbbiakban: Egyezmény) részes államoknak a menedékkérelmek kivizsgálásával kapcsolatos kötelezettségeit pontosító, Svédországgal szembeni nagykamari határozat érdemel kiemelés. De az esetjog fejlődése szempontjából jelentős határozatokat hozott a Bíróság a gyermekkorúak eljárásai jogai, a személyhez fűződő jogok megsértése miatt megítélendő kártérítések, a fogyatékkal élő személyek elleni hátrányos megkülönböztetés témakörében is. Az összefoglaló kitér továbbá az Egyezmény néhány olyan rendelkezésével – így az Egyezmény 18. cikkével vagy a lakóhely szabad megválasztására vonatkozó rendelkezéssel – kapcsolatos esetjogi fejleményekre is, amelyek kapcsán viszonylag ritkán kerül a Bíróság elé elbírálandó ügy.

---

1 Az e tanulmányban közölték kizárólag a tájékoztatást és a figyelemfelkeltést célozzák, nem tekinthetők hivatalos állásfoglalásnak vagy hivatalos közlésnek, és semmilyen formában nem kötik az Emberi Jogok Európai Bíróságát.

Magyarország elleni ügyek

A magánélet tiszteletben tartásához való jog

Az *R.B.-ügyben*² a Bíróság a 2011-es gyöngyöspatai eseményekkel kapcsolatban hozott ítéletet. Ismeretes, hogy 2011. március 6-án a Jobbik demonstrációt tartott a faluban „a cigánybűnözés ellen”, ezzel összefüggésben pedig a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület, a Betyársereg és a Véderő járőröztek heteken keresztül a falu cigányok lakta részén.

Az ügy roma származású kérelmezője amiatt tett feljelentést ismeretlen tettes elleni közösség tagja elleni erőszak, zaklatás és súlyos testi sértés kísérlete miatt, mert az említett járőrözés alkalmával gárdisták becsmélő kifejezésekkel illették faji hovatarozásával összefüggésben, és őt baltával, ostorral fenyegetve fogadkoztak, hogy „a cigányok véreből fognak házat építeni”. A hatóságok a zaklatás és a közösség tagja elleni erőszak miatt indított nyomozást végül megszüntették, mivel nem volt megállapítható a bűncselekmény elkövetése.

A panaszos az Egyezmény 3., 8. és 14. cikkére hivatkozva sérelmezte az ellene elkövetett és következmények nélkül maradt támadást.

A kormány eljárási kifogásában azzal érvelt, hogy a panaszos nem vette igénybe a pótmagánvádas eljárás intézményét, s emiatt a Bíróság korábban már nyilvánított elfogadhatatlannak etnikai alapon elszenvedett sérelemre hivatkozó panaszt.³ A Bíróság azonban nem fogadta el ezt az érvelést, rámutatva egyebek közt az ügyek tényállása közötti különbségre.

Az ügy érdemét illetően a Bíróságnak először arról kellett döntenie, hogy a cselekmény és a panaszos által elszenvedett sérelem eléri-e az Egyezmény 3. cikkének (kínzás, embertelen, megalázó, bánásmód tilalma) alkalmazásához szükséges súlyossági küszöböt. E tekintetben – számos korábbi ügygel történt összevetés után – nemleges álláspontra helyezkedett, és a 3. cikkre alapított kérelmet nyilvánvalóan alaptalannak ítélte meg.

A 8. cikket azonban alkalmazhatónak ítélte a Bíróság, figyelemmel arra, hogy a panaszos etnikai identitása magánéletének egyik aspektusát képezi, s a lakóhelyén tartott járőrözés során e vonatkozásban szenvedte el az ellenséges indulatú támadást. A 8. cikk hatálya alatt az ügy két vonatkozását vizsgálta a Bíróság.

Az egyik panaszt, amely azt kifogásolta, hogy a rendőrség tétlenül szemlélte az eseményeket, a Bíróság úgyszintén megalapozatlannak találta, megállapítva, hogy a rendőrség fellépése (a településen való jelenlét és rendfenntartás, amely -- a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának későbbi megállapítása szerint -- alkalmas volt a tetteges erőszakos cselekmények megakadályozására, és így az erőszak csak a szavak szintjén nyilvánult meg) a körülmények fényében észszerűnek volt minősíthető.

2 *R.B. v. Hungary*, no. 64602/12, 12 April 2016 (az ítélet még nem végleges).

3 Lásd *Horváth and Vadász v. Hungary* (dec.), no. 2351/06, 9 November 2010.

A másik panasz a nyomozás, büntetőjogi felelősségre vonás eredménytelenségére vonatkozott, s ebben a tekintetben a Bíróság helyt adott a kérelemnek, megállapítva, hogy a hatóságok a támadások etnikai alapú mozgatórugóinak vizsgálatát elmulasztották. A zaklatás gyanúja körében mindössze azt igyekeztek feltárni, hogy a támadó fellépés közvetlenül és kifejezetten a sértett felé irányult-e, vagy ennél általánosabb irányultságú ellenszenv-kifejezésről volt szó. Mivel azonban közvetlenül a sértett felé irányuló fenyegetés nem volt kimutatható, a rendőrség a nyomozást bűncselekmény megállapíthatóságának hiányában megszüntette. Hasonló sorsra jutott a közösség tagja elleni erőszak szálán megindított nyomozás is, ahol a bűncselekmény megállapíthatóságát az objektíve megállapítható erőszak mint tényállási elem hiánya akadályozta meg. Végül soron tehát az volt a helyzet, hogy bár a hatóságok birtokában voltak olyan bizonyítékoknak, amelyek a cselekmények rasszista indítékát támasztották alá, a jogszabályi keret korlátozottsága miatt ezt feltárni mégsem tudták, a büntetőjog eszköztárával nem tudtak védelmet nyújtani a panaszos személyes integritásáért támadás ellen. Erre tekintettel a Bíróság megállapította az Egyezmény 8. cikkének sérelmét, hangsúlyozva, hogy a demokratikus társadalmak alapvető értékeit sértő cselekmények keményebb fellépést kívánnak.

A határozathoz Krzysztof Wojtyczek bíró különvéleményt fűzött, amelyben egyrészt annak az álláspontjának adott hangot, hogy a 3. cikk alatti panaszt érdemben kellett volna vizsgálni, mivel a panaszost ért etnikai alapú támadás megalázó bánásmódnak minősíthető. Másrészt, a 8. cikket illetően azt fejtette ki, hogy véleménye szerint a „magánélet” fogalmát az ítélkezési gyakorlat túlzottan képlékenyen használja, e fogalmi körbe az etnikai hovatartozás nem tartozik bele, e vonatkozásban tehát nem volt helye az egyezményesértés megállapításának.

A véleménynyilvánítás szabadsága

A *Göbl-ügy*⁴ egy demonstrációval szembeni rendőri fellépéssel volt kapcsolatos. A panaszos 2006 novemberében Gyurcsány Ferenc és kormánya lemondását követelve a soproni Erzsébet-kórház bejáratánál tartott demonstrációt – mindössze két gyermeke kíséretében, akik az események idején két-, illetve háromévesek voltak. A kórházhoz állampolgári bejelentésre kiszállt a rendőrség, tájékoztatták a panaszost, hogy szabálysértést valósít meg, és felszólították a demonstráció befejezésére. Ő engedelmeskedett a felszólításnak, és a rendőrök kérésére saját autójával a rendőrkapitányságra hajtott az ügy körülményeinek tisztázása végett. Az ott töltött nagyjából két óra alatt személyi szabadságát nem korlátozták (mindvégig az ügyfélváróban várakozott), továbbá sem az iratait, sem a mobiltelefonját nem vették el tőle. A nála lévő transzparenst és szórólapokat azonban elkobozták, és gyülekezési joggal való visszaélés miatt ötvenezer forint szabálysértési bírságot szabtak ki rá. A panaszos a határozatot bíróság előtt támadta meg, sikerrel. A bíróság megállapította ugyanis, hogy a kérelmező

⁴ *Göbl v. Hungary* (dec.), no. 81097/12, 15 March 2016.

az említett szabálysértést nem követhette el, hiszen véleménynyilvánítási szabadságát magányosan gyakorolta.

Véleménynyilvánítási szabadságának és emberi méltóságának, valamint személyi szabadságának megsértése miatt azután a panaszos is keresetet indított a Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság ellen. Keresetének a bíróságok annyiban adtak helyt, hogy megállapították: a rendőrség valóban megsértette véleménynyilvánítási szabadságát a demonstráció kellékeinek elkobzásával. Kártérítés megítélését azonban nem látták szükségesnek, és az egyéb kereseti kérelmeket is elutasították, megállapítva, hogy a panaszos önszántából ment a rendőrségre, s hogy emberi méltóságát sértő cselekmény sem nyert bizonyítást.

Ezt követően a panaszos az Egyezmény 5. és 10. cikkének sérelmére hivatkozva fordult a Bírósághoz.

A Bíróság a kérelmet elfogadhatatlannak nyilvánította. A szabadságtól való megfosztásra vonatkozó panasz kapcsán rámutatott, hogy a kérelmező bár a rendőrség kérésére, de önszántából ment a rendőrségre a demonstráció beszüntetését követően – márpedig az 5. cikk (1) bekezdése a személyes szabadságtól való fizikai megfosztás eseteire vonatkozik. Ilyennek az ügyben nem volt nyoma.

A véleménynyilvánítási szabadság megsértésével kapcsolatos panaszt illetően emlékeztetett rá, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint az ún. „áldozati minőség” elenyész-téhez az szükséges, hogy a hazai hatóságok elismerjék az egyezményesértés tényét, és amiatt valamiféle elégtételt nyújtsanak. Az ügyben az egyezményesértés elismerésére nem vitatottan sor került, de a hazai bíróságok kártérítést nem ítélték meg a kérelmező javára. Mivel azonban számos korábbi hasonló ügyben (pl. a *Vajnai*-, a *Társaság a Szabadságjogokért*-, az *Ungváry*- és a *Patyi*-ügyekben) maga a Bíróság is elegendőnek tartotta az egyezményesértés pusztá megállapítását, a panaszos számára végső soron aránylag csekély joghátránnyal járó jelen ügyben is úgy találta, hogy az egyezményesértés elismerése elégséges orvoslást jelentett a panaszos sérelmére, akinek így megszűnt az áldozati státusza.

Ugyancsak egy politikai jellegű demonstráció megtiltásával volt kapcsolatos a *Körtvélyessy*-ügy,⁵ amelynek tényállása szerint a kérelmező a „nemzeti radikalizmus üldöztetése” ellen kívánt volna tüntetni 2009. augusztus 15-én Budapesten, a X. kerületi Venyige utcában, a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet épülete előtt. A panaszos a 16 és 19 óra között megtartani kívánt rendezvény szervezőjeként nagyjából 200 résztvevőre számított. A rendőrség az előzetesen bejelentett demonstrációt megtiltotta arra hivatkozva, hogy a közlekedés más úton nem lenne biztosítható.

A panaszos a sikertelen hazai jogorvoslatot követően a Bírósághoz fordult, az Egyezmény 11. cikkében foglalt jogainak sérelmét állítva. A Bíróság a demonstráció megtiltásának szükségességét vizsgálva nem találta meggyőzőnek a magyar hatóságok által felhozott érveket. Rámutatott, hogy az 5–8 méter széles Venyige utcában – amely egy zsákutca, és amelyben az úttest mellett egy kétautónyi széles további

5 *Körtvélyessy v. Hungary*, no. 7871/10, 5 April 2016 (az ítélet még nem végleges).

szervizút is található – a demonstráció megtartása még akkor sem akadályozta volna súlyosan a közlekedést, ha a résztvevők tervezett létszámánál többen jelentek volna meg. Mivel nem volt semmi jele annak, hogy a tüntetés erőszakos cselekményekbe torkollott volna, vagy egyéb módon veszélyeztette volna a közrendet, a Bíróság szerint a hatóságoknak bizonyos mértékű toleranciát kellett volna tanúsítaniuk még akkor is, ha a rendezvény valamelyest zavarta volna a mindennapi élet szokásos rendjét. A rendőrség által alkalmazott tilalom azonban megsértette a panaszos békés gyülekezéshez való jogát. A Bíróság tehát megállapította a jogsértést, igazságos elégtételt azonban ezen felül nem ítélt meg a kérelmező számára, az egyezményesítés megállapítását kellő elégtételnek találta.

További, a magyar ügyeket érintő fejlemény, hogy mind a lelkeszi szolgálati viszonyból eredő igény állami bíróságok általi vizsgálatát érintő *Károly Nagy-ügy*, mind pedig a nyugdíj és munkabér együtt folyósításának tilalmával kapcsolatos *Fábián-ügy* a Nagykamara elé került.⁶

Más államokat érintő fontosabb ügyek

A kínzás tilalma

Az *FG. v. Sweden-ügyben*⁷ a Bíróság Nagykamarájának abban a kérdésben kellett döntést hoznia, hogy kötelesek-e az államok olyan kockázati tényezőket is vizsgálni egy menedékkérellem elbírálásakor, amelyekre a kérelmező maga nem hivatkozott. A kérelmező az iráni rezsim ellen kifejtett ellenzéki tevékenységére hivatkozva kért menedékjogot Svédországban. Az eljárás során említést tett ugyan arról is, hogy – már Svédországban – keresztény hitre tért, de kifejezetten elzárkózott attól, hogy menedékkérelmét erre alapítsa. Kérelmét elutasították, és a hatóságok a későbbiek során elzárkóztak a kereszténység felvételének figyelembevételétől, mivel azt nem ítélték új körülménynek.

A Bíróság egyik kamarája 2011 októberében arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem ütközne az Egyezmény 2., illetve 3. cikkébe a kérelmező Iránba történő kiutasítása. A Nagykamara azonban nem osztotta ezt a nézetet. Bár megerősítette, hogy főszabály szerint a kérelmezőt terheli a menedékkérelmét alátámasztó érvek és körülmények előtárásának kötelezettsége, két vonatkozásban árnyalta ezt az elvet.

Egyrészt kimondta, hogy azokban az esetekben, amikor a menedékkérelmet alátámasztó fenyegető körülményről szóló információ számos forrásból szabadon hozzáférhető, és a veszély ténye általánosan ismert, a hatóságoknak az Egyezmény 2. és 3. cikkéből következően hivatalból is figyelembe kell azt venniük.

Másrészt, ami a menedékkérők egyedi körülményeit és az őket veszélyeztető egyedi tényezőket illeti: igaz ugyan, hogy a hatóságoktól nem várható el olyan körül-

6 Lásd az Acta Humana 2016/1. számát és a <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5366251-6700771> címen elérhető sajtóközleményt.

7 *FG. v. Sweden* [GC], no. 43611/11, 23 March 2016.

mények feltárása, amelyekre a kérelmező nem is hivatkozott, amennyiben azonban tudomásuk van olyan tényekről, amelyek kockázatra utalhatnak, ezeket a kockázati elemeket hivatalból ki kell vizsgálniuk.

Ebből következően a Nagykamara kimondta: az adott ügyben sértené az Egyezmény 2. és 3. cikkét, ha a panaszoszt anélkül utasítanak ki Iránba, hogy a svéd hatóságok megvizsgálják: az az általa korábban nem hivatkozott körülmény, hogy keresztény hitre tért, milyen következményekkel járhatna reá nézve.

A tisztességes tárgyaláshoz való jog

A gyermekkorúak eljárási jogaival volt kapcsolatos a *Blokhin v. Russia-ügy*,⁸ amelynek panaszosát, egy figyelemhiányos hiperaktivitás-zavarban szenvedő gyermeket a rendőrség tizenkét éves korában előállította annak gyanújával, hogy egy másik kiskorútól pénzt zsarolt ki. Mivel büntetethőségét alacsony életkora kizárta, nem indult ellene büntetőeljárás, de bírósági határozattal harminc napra fiatakorúak intézetébe zárták, „magatartásának javítása” és a további bűnelkövetéstől való eltántorítása céljából.

A Nagykamara – egyetértve az ügyben eljáró kamara korábbi ítéletével – megállapította az Egyezmény 3., 5. és 6. cikkének sérelmét, egyben áttekintést nyújtva a büntetethőség korhatárt el nem érő bűnelkövetőkre vonatkozó elvekről.

A 3. cikk kapcsán – amelynek sérelmét a Nagykamara a gyermeknek nyújtott elégtelen orvosi ellátás miatt állapította meg – az ügyből az érdemel kiemelés, hogy a Nagykamara ítéletében lefektette azt az elvet (számos európai és nemzetközi forrásból merítve), miszerint a fiatakorúak büntetés-végrehajtási intézetébe való elhelyezése előtt szisztematikusan fel kell mérni, hogy az adott gyermek esetében ennek nincs-e egészségügyi akadálya.

Az 5. cikk vonatkozásában a Bíróság arra mutatott rá, hogy a szóban forgó gyermek helyzetére az 5. cikk (1) bekezdésének egyetlen pontja sem illett rá, így különösen nem minősült ez a fogva tartás a d) pont szerinti „nevelési felügyelet” céljából elrendelt őrizetbe vételnek sem – ez utóbbi fogalomnak ugyanis fontos eleme a tanítási tevékenység (bár nem kizárólag az iskolai oktatással azonos helyzeteket fedhet le). Mivel pedig a panaszos gyermek intézetbe zárása sokkal inkább magatartásjavító, semmint tanulást, oktatást segítő jelleggel történt, szabadságától való megfosztása az Egyezménybe ütközött.

A 6. cikk alkalmazhatósága kapcsán a Bíróság úgy találta, hogy bár elnevezése szerint a panaszos ellen lefolytatott eljárás nem számított büntetőeljárásnak, annak kimenetele miatt mégis alkalmazandóak rá az Egyezmény büntetőjogi jellegű garanciái. A tisztességes eljárás sérelmére vonatkozó panasz érdemét illetően pedig arra a problémára mutatott rá a Nagykamara, hogy mivel a gyermekre – életkora miatt – nem voltak alkalmazhatók a büntetőeljárás szabályai, számos azokból eredő garanciától is megfosztották. Nem volt például jelen ügyvéd a rendőrség előtti meghallgatásán, és nem volt lehetősége a bíróság előtt sem keresztkérdések elé állítani az ellene szóló tanúkat. Minderre tekintettel a 6. cikk megsértését is megállapította a Bíróság.

⁸ *Blokhin v. Russia* [GC], no. 47152/06, 23 March 2016.

Az *Arlewin v. Sweden-ügy*⁹ kérelmezőjét szervezett bűnözésben való részvétellel vádolták meg egy Svédországban sugárzott televízió-műsorban. A panaszos emiatt rágalmozási magánvádas eljárást és kártérítési pert indított, a svéd bíróságok azonban joghatóságuk hiányára hivatkozva elzárkóztak az ügy tárgyalásától. Arra hivatkoztak, hogy bár a műsor Svédországban készült, kizárólag svéd nézőközönségnek sugározták svéd nyelven és svéd hirdető támogatásával, a tartalomért egy brit cég volt felelős. A panaszos a 6. cikk sérelmét állítva fordult a Bírósághoz.

A Bíróságnak az ügy eldöntéséhez az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelvet és a Brüsszel I. rendeletet is elemeznie kellett. Úgy találta, hogy az irányelv nem rendezte a joghatóság kérdését határokon átnyúló műsorokban elkövetett rágalmozás esetére, s hogy a Brüsszel I. rendelet alapján mind az Egyesült Királyság, mind Svédország rendelkezett volna joghatósággal a panaszos ügyének elbírálására.

Figyelemmel a televízió-műsor és Svédország közötti szoros kapcsolatra, a Bíróság úgy találta, hogy Svédországot terhelte az a kötelezettség, hogy biztosítsa a kérelmező bírósághoz való fordulásának jogát. Ugyanis bár a Brüsszel I. rendelet alapján nem volt kizárva az Egyesült Királyság joghatósága, az adott ügy körülményei között nem volt a panaszos számára ésszerű alternatíva a brit bíróság előtti perindítás.

A magánélet tiszteletben tartásához való jog

A *Kahn v. Germany-ügy*¹⁰ kérelmezői a német futballválogatott volt kapusának gyermekei, akikről engedélyük nélkül újra és újra fényképeket közölt a bulvársajtó, annak ellenére, hogy az egyes közzétételeket követő bírósági eljárásokban ettől rendre eltiltották az érintett lapokat, és egyre súlyosabb – az állami kasszába befizetendő – bírságokkal is sújtották őket. Ezzel párhuzamosan a panaszosok személyhez fűződő jogaik megsértése miatt kártérítési pert is indítottak, kártérítési igényüket azonban a bíróságok elutasították, mivel a jogsértést nem találták olyan súlyúnak, hogy az a kártérítésre kötelezést indokolta volna. Ebben szerepet játszott, hogy a kérelmezők arcát a fotókon mindig kitakarták, és a bulvársajtó nem az ő magánéletükről, hanem a szüleik problémákkal terhelt kapcsolatáról számolt be.

A Bíróság nem találta az Egyezmény 8. cikkébe ütközőnek a panaszosok kártérítési igényének elutasítását. Rámutatott, hogy az államok széles mérlegelési hatáskört élveznek a személyiségi jogok védelmét szolgáló szabályrendszerek kialakításában, és a 8. cikk nem ír elő olyan kötelezettséget, amelynek értelmében minden személyiségjog-sértést a sértett számára fizetendő kártérítéssel kellene megtorolni. A személyhez fűződő jogok védelmének hatékony rendszerét jelentheti az a szóban forgó ügyben alkalmazott módszer is, amikor a közzétételt tiltó végzéseket a bíróságok az államkasszába befizetendő (és egyre emelkedő összegű) bírságokkal teszik nyomatékossabbá. Ennek alkalmazása, és a kártérítés meg nem ítélese nem járt az adott ügyben a kérelmezők jogainak aránytalan korlátozásával.

9 *Arlewin v. Sweden*, no. 22302/10, 1 March 2016 (az ítélet még nem végleges).

10 *Kahn v. Germany*, no. 16313/10, 17 March 2016 (az ítélet még nem végleges).

A megkülönböztetés tilalma

A *Çam v. Turkey-ügy*¹¹ kérelmezője egy látássérült diák volt, aki azért nem juthatott be a konzervatóriumba, mert bár hangszerét, a baglamát jól tudta kezelni, mégsem találtak fizikailag alkalmasnak a felvételre. A Bíróság helyt adott a panaszos kérelmének, amelyben a 14. cikkre és az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikkére hivatkozva azt állította, hogy az oktatáshoz való joggal összefüggésben hátrányos megkülönböztetés érte.

Figyelmet érdemel, hogy a Bíróság az ügyben annak ellenére alkalmazhatónak találta az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikkét, hogy a panasz nem a kérelmező általános jellegű oktatásával, hanem zenei tehetségének kibontakoztatásával volt kapcsolatos. Másrészt nagyban támaszkodott a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény 2. cikk szerinti „ésszerű alkalmazkodás” követelményére, amelyből következőleg az államoknak meg kell tenniük azokat az „elengedhetetlen és megfelelő módosításokat és változtatásokat [...], amelyek nem jelentenek aránytalan és indokolatlan terhet, és adott esetben szükségesek, hogy biztosítsák a fogyatékossgal élő személy alapvető emberi jogainak és szabadságainak a mindenkit megillető, egyenlő mértékű élvezetét és gyakorlását”.

A Bíróság úgy találta, hogy a 14. cikkbe ütköző hátrányos megkülönböztetést már az is megvalósítja, ha az intézmények elzárkóznak az ilyen „ésszerű alkalmazkodást” megvalósító intézkedések pusztá megfontolásától is – mint ahogy az a panaszos esetében is történt.

Ugyancsak a megkülönböztetés tilalmával volt kapcsolatos a *Guberina v. Croatia-ügy*,¹² amelyben a Bíróság az Egyezmény 14. cikkének és azzal összefüggésben az Első Kiegészítő Jegyzőkönyv 1. cikkének sérelmét állapította meg. Itt a kérelmező egy édesapa volt, aki mozgássérült lánya érdekében a család harmadik emeleti, lift nélküli lakását eladva egy földszintes házat vásárolt, és az ehhez kapcsolódó adóteher megfizetése alól kérte mentesítését. Az adóhatóság azonban nem volt tekintettel a gyermek állapotából fakadó szükségletekre, így különösen a lift hiányára, és elutasította a kérelmet.

Figyelmet érdemel, hogy a Bíróság a kérelmező vonatkozásában érdemben vizsgálhatónak találta a hátrányos megkülönböztetés fennálltát, annak ellenére, hogy nem ő, hanem a lánya élt fogyatékossgal. Az ügyben azt kellett vizsgálni, hogy volt-e objektív és ésszerű indoka annak, hogy a hatóságok – helyzete sajátossága ellenére – nem kezelték különbözően a panaszos kérelmét a hasonló kérelmet előterjesztő személyekhez képest. Ezt mérlegelve a Bíróság – ebben az ügyben is támaszkodva a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezményre és Horvátország abból fakadó kötelezettségeire – megállapította a 14. cikk sérelmét az adójogszabályok túlzottan megszorító és mechanikus értelmezése és alkalmazása miatt.

11 *Çam v. Turkey*, no. 51500/08, 23 February 2016 (az ítélet még nem végleges).

12 *Guberina v. Croatia*, no. 23682/13, 22 March 2016 (az ítélet még nem végleges).

A jogkorlátozás alkalmazásának megszorítása

Az Egyezmény 18. cikke úgy rendelkezik, hogy az Egyezményben említett jogok és szabadságok korlátozásait nem lehet más célra alkalmazni, mint amelyre elő vannak írva. E szabályra hivatkoztak a *Navalnyy and Ofitserov v. Russia-ügy*¹³ panaszosai, akik ellen Oroszországban büntetőeljárás indult, ám állításuk szerint elítélésük mögött voltaképpen más ok rejlett. Az első kérelmező ugyanis egy korrupcióellenes aktivista volt, aki 2011-ben a moszkvai főpolgármesteri székre is pályázott – sikertelenül.

A Bíróság kifejtette, hogy korábbi ügyekben alkalmazta már a 18. cikket, azonban az Egyezmény 5. cikkével összefüggésben, amely utóbbi rendelkezés pontosan és egyértelműen, kimerítő jelleggel sorolja fel, hogy milyen körülmények között és milyen indokokkal lehet korlátozni a személyes szabadságot. A 6. és 7. cikk (tisztesseges tárgyaláshoz való jog, büntetés kiszabásának tilalma törvényi rendelkezés nélkül) szövege azonban nem tartalmaz utalást semmiféle olyan jogkorlátozásra, amellyel kapcsolatban a Bíróság az Egyezmény 18. cikkét alkalmazni tudta volna. Ebben a vonatkozásban tehát a kérelmezők panaszát a Bíróság elfogadhatatlannak találta.

Ennek ellenére mégis vizsgálta a panasz lényegét, bár nem a 18., hanem a 6. cikkel összefüggésben. Megállapította ugyanis a büntetőeljárás tisztességtelenségét, figyelembe véve többek között azt is, hogy a hazai bíróságok nem szenteltek semmiféle figyelmet az első panaszos politikai tevékenysége és az ellene irányuló vádemelés közötti nyilvánvaló összefüggésnek. A Bíróság a 6. cikk sérelmének megállapítása miatt a 7. cikk megsértésével kapcsolatos panasz vizsgálatát már nem tartotta szükségesnek.

Egy néhány héttel később, Azerbajdzsánnal szemben elfogadott határozatban azonban már a 18. cikk megsértését is megállapította a Bíróság. A *Rasul Jafarov v. Azerbajdzsán-ügyben*¹⁴ ugyanis a panasz az Egyezmény 5. és 18. cikkén alapult, s a Bíróság a kérelemmel egyezően ki is mondta, hogy a panaszos (egy a kormánnyal szemben kritikus emberi jogi aktivista) fogva tartása nem bűncselekmény elkövetésének ésszerű gyanúja miatt, hanem a kérelmező elhallgattatása céljából történt. Ennek megállapításakor a Bíróság figyelemmel volt az ügy tágabb kontextusa, a kormányzati megnyilvánulások hangvétele (amelyek a panaszoshoz hasonló aktivistákat nemzetellenes árulókként, külföldi ügynökökként bélyegezték meg) és az emberi jogi aktivisták elleni, 2014 nyarán intenzívebbé vált kormányzati intézkedések sora által sugallt mögöttes indítékokra.

A lakhely szabad megválasztásának joga

Meglehetősen ritkán kerül a Bíróság elé az Egyezmény Negyedik Kiegészítő Jegyzőkönyvének 2. cikkével kapcsolatos panasz. Ezért is érdemel említést a *Garib v. the*

13 *Navalnyy and Ofitserov v. Russia*, nos. 46632/13 and 28671/14, 23 February 2016 (az ítélet még nem végleges).

14 *Rasul Jafarov v. Azerbajdzsán*, no. 69981/14, 17 March 2016 (az ítélet még nem végleges).

Netherlands-ügy,¹⁵ amelynek háttéréül egy rotterdami városszervezési előírás szolgált. Nevezetesen az a szabály, amelynek értelmében Rotterdam a belvárosi kerületek lezülését megelőzendő azt írta elő, hogy az érintett városrészekbe csak olyan személyek költözhetnek, akik nem szociális támogatásból, hanem munkához vagy tanulmányokhoz kötődő jövedelemből élnek, és legalább hat éve laknak a város területén. A panaszos egy albérleti lehetőséget azért nem tudott igénybe venni, mert ezeknek a feltételeknek nem felelt meg.

A Bíróság előtt a holland kormány az említett cikk (3) bekezdésére, a közrend fenntartásával összefüggő szempontokra hivatkozott. A Bíróság azonban inkább a (4) bekezdés mentén vizsgálta az ügyet, mivel a szóban forgó korlátozás nem egy meghatározott személyre irányult, hanem általános jelleggel érvényesült bizonyos városrészekre vonatkozóan. Azt kellett tehát vizsgálni, hogy az adott korlátozást egy demokratikus társadalomban igazolhatták-e a köz érdekei.

A Bíróság a Negyedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikke és az Egyezmény 8. cikke közötti összefüggést elemezve hangsúlyozta, hogy bár az utóbbi cikk alapján kialakított elvekre a lakóhely szabad megválasztása kapcsán különös tekintettel kell lenni, mégis fontos különbség van a két rendelkezés között. Míg a 8. cikk csak a lakás tiszteletben tartásához való jogot részesíti védelemben, s a meghatározott helyen való lakáshoz nem biztosít jogot, a Negyedik Kiegészítő Jegyzőkönyv 2. cikkének szabálya megkívánja a lakóhely kiválasztásával kapcsolatos egyéni kívánságok figyelembevételét is. A Bíróság a vonatkozó általános alapelveket összegezve hangsúlyozta, hogy az államok hasonló társadalompolitikai és városszervezési kérdésekben nagy mozgásteret élveznek, azonban vizsgálni kell, hogy a jogalkotás során tisztességesen és az Egyezmény által védett érdekek figyelembe vételével jártak-e el.

Mivel a szóban forgó, a beköltözési engedélyek bevezetését lehetővé tevő jogszabály kapcsán a holland parlament kifejezetten figyelemmel volt az egyéni helyzetekben előfordulható problémákra, és törekedett ezekre megoldást kínálni, valamint rendszeresen figyelemmel kísérte a jogszabállyal kapcsolatos tapasztalatokat, a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a szabályozásról nem lehet azt állítani, hogy nyilvánvalóan ésszerűtlen alapokon nyugszon. Mivel pedig a kérelmező nem adta magyarázatát annak, hogy miért lett volna fontos számára a védett kerületben lakás, s hogy miután később, 2011-ben már teljesítette a feltételeket, miért nem próbált meg újra odaköltözni, a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a panaszos egyénileg sem szenvedett aránytalan jogsérelmet.

15 *Garib v. the Netherlands*, no. 43494/09, 23 February 2016 (az ítélet még nem végleges).